

Sygn. akt V CSK 482/14

POSTANOWIENIE

Dnia 15 maja 2015 r.

.Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Kwaśniewski (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak (sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

w sprawie z wniosku Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej w R.

Sp. z o.o. z siedzibą w R.

przy uczestnictwie J. S., M. S. i K. S.

o stwierdzenie nabycia spadku po Ma. S.,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 15 maja 2015 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w G.

z dnia 4 lutego 2014 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę
Sądowi Okręgowemu w G. do ponownego
rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym przez wnioskodawczynię - Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w R. Sp. z o.o. z siedzibą w R. postanowieniem z dnia 4 lutego 2014 r. Sąd Okręgowy w G. oddalił apelację wnioskodawczyni od postanowienia Sądu Rejonowego w R. z dnia 26 kwietnia 2013 r. W sprawie tej ustalono co następuje:

Wyrokiem z 19 czerwca 2012 r. w sprawie [...] Sąd Rejonowy w R. uznał spadkodawczynię Ma. S. za winną popełnienia przestępstw z art. 284 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. i art. 276 k.k., a w punkcie 6 wyroku, na podstawie art. 46 § 1 k.k. zobowiązał ją do naprawienia wyrządzonej wnioskodawczyni szkody, przez zapłatę na jej rzecz kwoty 44 083,38 zł.

Postanowieniem z dnia 26 kwietnia 2013 r. Sąd Rejonowy w R. oddalił wniosek Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej w R. o stwierdzenie nabycia spadku po Ma. S. zmarłej 4 stycznia 2013 r. z uwagi na brak interesu wnioskodawczyni w przedmiotowym żądaniu.

Oddalając apelację wnioskodawczyni Sąd Okręgowy podzielił ocenę Sądu Rejonowego, że wnioskodawczyni nie ma interesu w żądaniu stwierdzenia nabycia spadku po zmarłej Ma. S. Sąd II instancji zauważył, że w piśmiennictwie przyjmuje się, iż możliwość zastosowania środka z art. 46 § 1 k.k., jest ściśle powiązana z zastosowaniem odpowiednich instytucji prawa karnego, a jego niewykonanie pociąga za sobą pewne skutki karne. Obowiązek ten na gruncie prawa karnego ma odrębną podstawę materialno-prawną, jest traktowany jako środek represyjny, prewencyjny (czasem probacyjny) i jest oderwany od zobowiązań cywilnoprawnych, chociaż mieści w sobie również funkcję kompensacyjną. Należy go więc uznać za element odpowiedzialności karnej, który w przeciwieństwie do tego nakładanego w prawie cywilnym, ma głównie na celu funkcję resocjalizacyjną.

Taka ocena charakteru tego środka, którą sąd odwoławczy podziela pozwala stwierdzić, że sąd I instancji na gruncie regulacji art. 922 § 2 k.c. trafnie uznał, iż obowiązek naprawienia szkody orzeczony w stosunku do spadkodawczyni Ma. S., jako element odpowiedzialności karnej za popełnione przez nią przestępstwa, nie

przeszedł na spadkobierców. Do spadku nie należą bowiem prawa i obowiązki o charakterze administracyjnoprawnym, finansowo-prawnym, karnoprawnym.

Oceny tej nie zmienia fakt zabezpieczenia orzeczonego wobec spadkodawczyni obowiązku naprawienia szkody, przez ustanowienie hipoteki przymusowej na nieruchomości, która stanowiła jej własność. Skoro bowiem obowiązek naprawienia szkody nie wszedł do spadku (nie przeszedł na spadkobierców podmiotu odpowiedzialnego za powstałą szkodę), czyli wygasł, to tym samym z chwilą śmierci Ma. S. wygasła wierzytelność wnioskodawczyni w stosunku do spadkodawczyni z tego tytułu, a tym samym, zgodnie z art. 94 ustawy o księgach wieczystych i hipotece, wygaśnięcie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką pociągnęło za sobą wygaśnięcie hipoteki.

W skardze kasacyjnej wnioskodawczyni zarzuciła naruszenie prawa materialnego, tj.: art. 922 § 2 k.c. w zw. z art. 46 § 1 k.k. przez uznanie, że obowiązek naprawienia szkody nałożony na sprawcę przestępstwa w trybie art. 46 § 1 k.k. nie wchodzi w skład spadku po sprawcy, co doprowadziło do ustalenia, iż wnioskodawczyni nie przysługuje interes prawny w zgłoszeniu żądania stwierdzenia nabycia spadku po Ma. S., tj. na przesłance wynikającej z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z ar. 519¹ § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Podstawowe znaczenie dla ustalenia, czy wnioskodawczyni przysługuje interes prawny w domaganiu się stwierdzenia praw do spadku, ma określenie charakteru zasądzonej na jej rzecz wierzytelności, z której dłużniczką była zmarła Ma. S. Orzekające w sprawie sądy uznały, że skoro zasądzenie odszkodowania od Ma. S. nastąpiło w procesie karnym, na podstawie art. 46 § 1 kodeksu karnego, to jest to okoliczność przesądzająca dla oceny charakteru zobowiązania, z którego wynika dla niej dług w postaci powinności zapłaty odszkodowania. Rodzi się jednak zasadnicze pytanie, czy to, że deliktem wyrządzającym szkodę jest przestępstwo, a zasądzenie odszkodowania nastąpiło w procesie karnym ma decydujące znaczenie dla oceny charakteru długu, jako nie długu o charakterze cywilnoprawnym, lecz obowiązku o charakterze karnoprawnym. Przeciwno kwalifikowaniu zobowiązania do odszkodowania za szkodę wywołaną deliktem, którym jest przestępstwo, jako

sankcji o charakterze karnym, tylko z tego powodu oraz w związku z tym, że o odszkodowanie zostało zasądzone w postępowaniu karnym, przemawiają jednak ważne argumenty. Po pierwsze, w przepisach kodeksu cywilnego o czynach niedozwolonych ustawodawca wyraźnie wskazuje, że to, iż delikt jest przestępstwem nie wpływa na charakter zobowiązania, a tylko na wydłużenie terminu przedawnienia roszczenia o odszkodowanie. Jeżeli czyn wyrządzający szkodę jest przestępstwem to w niczym nie zmienia przesłanek, od których zależy powstanie zobowiązania do odszkodowania oraz zasad jego ustalania. Po drugie, to że z mocy wyraźnego przepisu (art. 46 § 1 k.k.) wprowadzono możliwość, a na żądanie poszkodowanego obowiązek orzekania o odszkodowaniu przez sąd karny nie wpływa na zmianę przesłanek, od których zależy powstanie roszczenia odszkodowawczego i zasad ustalania wysokości odszkodowania. Dług wynikający z tego zobowiązania dla sprawcy szkody ma wobec tego, niezależnie od tego jaki sąd, cywilny lub karny o nim orzeka, charakter cywilnoprawny. Po trzecie, cywilnoprawny charakter zobowiązania, które powstało z czynu będącego przestępstwem podkreśla sam ustawodawca, wskazując w art. 46 § 1 k.k., że sąd karny orzeka o obowiązku naprawienia szkody w całości lub części, a tylko nie stosuje się przepisów prawa cywilnego o przedawnieniu roszczeń i możliwości zasądzeniu renty. Wynika z tego, że poza tym to przepisy prawa cywilnego znajdują zastosowanie do zasądzenia przez sąd karny odszkodowania za szkodę wywołaną czynem niedozwolonym, który jednocześnie był przestępstwem. W konsekwencji uznać trzeba, że to tylko wzgląd na interes poszkodowanego, aby zaoszczędzić mu konieczności wytaczania odrębnego procesu przed sądem cywilnym, spowodował wprowadzenie możliwości orzekania o odszkodowaniu przez sąd karny. Nie przesądza to jednak aby przez sam fakt orzekania przez sąd karny, który o odszkodowaniu orzeka na podstawie tych samych przesłanek co sąd cywilny, zasądzone odszkodowanie traciło charakter cywilnoprawny i było w istocie środkiem karnym. Jeżeli sąd karny nie orzeka o odszkodowaniu, które ma charakter cywilnoprawny może w to miejsce orzec nawiązkę, która będzie miała charakter nie odszkodowania, lecz będzie to środek karny, gdyż sąd karny nie jest związany przepisami prawa cywilnego przy jej wymierzaniu.

Mając na uwadze powyższe względy uznać należy, że dług polegający na obowiązku naprawienia szkody, nawet jeżeli został ustalony w procesie karnym, ma charakter cywilnoprawny. W konsekwencji dług taki jako element majątku spadkodawcy wchodzi do spadku i przechodzi na jego spadkobierców. Wnioskodawczyni ma wobec tego interes prawny w zgłoszeniu żądania stwierdzenia nabycia spadku po Ma. S., gdyż w ten sposób ustali do kogo ma zwrócić się z roszczeniem o naprawienie szkody wyrządzonej jej przez spadkodawcę popełnionym na jej szkodę przestępstwem.

Skoro zarzuty podniesione w skardze kasacyjnej okazały się uzasadnione Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c., orzekł jak w sentencji.